

1

Ik heb niets in te brengen, dacht Solana Cummings toen ze in 1965 op vijftienjarige leeftijd werd ingeschreven op de Louiseschool in Paramaribo. De afstand tussen haar ouderlijk huis in het kustdistrict Coronie en de vierjarige katholieke meisjesmulo in de stad was op de kaart tussen haar duim en wijsvinger een stukje van niet meer dan tien centimeter, maar in werkelijkheid was het een traject zonder fatsoenlijke weg en doorsneden door twee rivieren.

Ze was op voorspraak van pater De Kort op de school en in het Maria-internaat geplaatst. De pater was een lange dunne man, die zo nu en dan uit de stad naar het district kwam om de dienst van de lokale voorganger over te nemen. Een van die keren, op de stoep van de Maria-Onbevlekt-Ontvangen-kerk, had Solana's moeder Vera hem over haar dochter aangesproken. Aangeklampt meer, haar lange slanke vingers vouwden zich om de mouw van zijn kleeid.

Vera was een mooie, wat volle vrouw. Solana hield van haar, vond dat haar moeder in het district thuishoorde. Coronie was ooit, net als de rest van Suriname, korte tijd Engels gebied geweest, plaats- en achternamen herinnerden

aan die periode. De Britten hadden de strijd aangeknoopt met het water, maar het gebied al snel weer aan de Hollanders gelaten. Er stonden veel fruitbomen, die wanneer ze vrucht droegen een zoete geur verspreidden. Als kind had Solana sterappels en *manya* in misselijkmakende hoeveelheden gegeten. Het sap droop van haar kin en haar moeder had geduldig haar jurken gewassen. Ze had graag gespeeld op een veldje met opgeschoten, vergeten halmen suikerriet. Soms kon ze na afloop haar schoenen niet vinden en liep ze op blote voeten naar huis. In de koele schemering kwam ze die dan met haar moeder zoeken, een vervolg op het kinderspel van overdag; moeder en dochter genoten ervan. Ze waren samen in de oude woning op de voormalige katoenplantage Paradise achtergebleven, toen Solana's vader voor werk naar Nickerie was vertrokken. In de schaduw van het onderhuis bracht Solana het hete middaguur door, haar hangmat opgehangen tussen de steunpilaren. Haar wereld bestond dan uit de vertrouwde geluiden van haar moeder boven haar hoofd.

Vera zei van zichzelf dat ze veel weg had van haar *granpa*, Riedewald Cummings. Hij was de laatste opzichter van Paradise geweest, later eigenaar, maar had tot zijn opluchting zijn geboortegrond weten te verlaten. Zij wilde ook niets liever dan dat. Hoewel ze haar grootvader niet gekend had, vertelde ze graag verhalen over hem die ze van haar moeder had gehoord. Volgens Vera was Paradise opgegeven, gedoemd. Als het haar niet zou lukken weg te gaan, wilde ze dat op zijn minst voor haar dochter bereiken. Dat Solana zich daartegen verzette, beschouwde ze als puberaal gedrag.

De grond van Paradise was in de tijd van Riedewald verzilt geraakt, vertelde Vera. Droog en gebarsten, met tussen de aanplant piepkleine schelpen die hij soms tijdens zijn werk

opraapte en afkeurend bekeek. Steeds meer hapjes nam het water uit het land, het uithollend, zoals kinderen wel doen met een brood. Zo nu en dan brokkelden stukken bodem met een plons in zee en dreven weg.

In 1880 nam het water ook de laatste Hollandse plantagehouders mee. Vanuit het Totnesskanaal was het echtpaar, gekleed in smetteloze tropenkleding, vertrokken. Riedewald had de sloep op de golven zien dansen. Hij had nog uitbundig gezwaaid, met beide armen in de lucht, maar ze hadden niet omgekeken. Toen het echtpaar bij de kotter, die ver op zee lag, was aangekomen, hees de bemanning eerst de vrouw aan touwen omhoog. Vlak voordat ze aan boord kon klimmen pakte de wind haar hoed.

Een jaar later werd Riedewald vanuit Amsterdam verzocht om een financieel overzicht. Met de envelop in zijn achterzak begaf hij zich naar het commissariaat in Totness, het hoofdplaatsje van de streek. Het gebouw was groot en vierkant en had een brede trap, die naar een ruime veranda leidde. De commissaris, een ambtenaar van het gouvernement, was gekleed in een krap zittend uniform. Hij troonde achter een tafeltje, pen in de aanslag, en wees Riedewald de stoel tegenover hem. Die ging op een puntje zitten, zijn pet verfrommelend tussen zijn handen.

Riedewald kon slecht lezen en schrijven. Hij was tien jaar toen zijn vader stierf. Zijn moeder beschouwde hem, de oudste, daarna als hoofd van het gezin. School werd bijzaak, de kostgrond met bonen en aardvruchten noodzaak.

‘Weledelgestrenge heer,’ dicteerde Riedewald met zachte stem zijn antwoord. ‘De oogst is nog minder dan in voorgaande jaren. De prijs van de katoen is verder gedaald en de kosten aan sluis en kanaal zijn gestegen.’ Hij somde uit het hoofd de bijbehorende bedragen op, die zorgvuldig door de commissaris werden opgeschreven. Daarna betaalde hij

de man voor zijn diensten, zette de gekreukte pet op zijn hoofd, daalde de trap van de ambtswoning weer af en sloeg de hitte van het zandpad in.

Drie maanden later kwam er een reactie. Na de aanhef van de brief te hebben voorgelezen, stopte de districtscommissaris even. Zijn adem klonk sissend, als stoom die hem opnieuw in beweging moest zetten. Vlug sprak hij nu, en hard: onder Cummings' toezicht was alles misgegaan.

Riedewald had geknikt. Buiten stonden kanonnen aan weerszijden van de toegangspoort. Glimmend in de zon, de lopen in de richting van de weg. Plotseling verlangde hij naar Paradise, te scharrelen tussen de struiken, te voelen aan het zachte pluis in de opengebarsten zaden.

Had Cummings soms bedragen achtergehouden? De commissaris liet zijn ogen over de opzichter glijden: een matdonkere huid, grote schrikachtige ogen, een hemd met opgerolde mouwen en een broek met omgeslagen band. Zo viel er geen landbouw te bedrijven! Er bleef de eigenaar geen keuze: de plantage werd opgedoekt, instructies zouden volgen.

De commissaris vouwde de brief zorgvuldig en deed hem terug in de envelop, die hij Riedewald zonder hem aan te kijken aanreikte.

Riedewald liep de trap af. De kanonnen stonden op een voetstuk van rode baksteen. Hij legde een hand op het warme geruststellende staal en boog zich voorover om in het donkere gat te kijken. Uit ouder gewoonte riep hij oehoe en luisterde naar zijn eigen stem. Krachtig klonk die. Ja, nu wel! bedacht hij geërgerd, op het balkon met de commissaris had hij geen woord kunnen uitbrengen.

Hij stak zijn handen in zijn zakken en liep over het stoffige zandpad naar huis. Zijn lange dunne schaduw kleefde aan zijn hielen. Het gemompel van voorbijgangers, zijn

naam verweven in hun groet: '*fa y'tan*, Cummings?' drong nauwelijks tot hem door. In de schemerige loods strekte hij zich op de balen uit en inhaleerde diep de muffe geur van de jutezakken met daarin de katoen.

Ze hadden er altijd gelegen, de balen. Ze kwamen en gingen. Hij wist niet beter. Vaak had hij voor een minuutje zijn hoofd erop gelegd, hun vertrouwde geur ingeademd. De katoen beheerste zijn leven: het plukken, het drogen, het scheiden van pluus en pit. Een ritme zoals het kloppen van zijn hart. Maar straks zou de loods leeg zijn, de laatste balen weg.

Het vooruitzicht deed hem van angst en woede opschrikken. Hij liep naar buiten, knipperde met zijn ogen tegen het licht. In het wilde weg begon hij aan een struik te trekken, riep naar een arbeider hem te komen helpen.

Die avond aan de keukentafel timmerde hij van afvalhout een kistje. Met fijn schuurpapier wreef hij het zorgvuldig glad. Op de bodem legde hij een glimmend stuk papier, bewaard voor een bijzondere gelegenheid. Voorzichtig strekte hij de katoenplant erop uit. Streelde de bladeren, schikte daarna het pluus en de wortels en spijkerde het deksel dicht. Uit zijn zak haalde hij de envelop. Hij streek de ergste kreukels weg. Met potlood oefende hij een paar keer op het tafelblad en schreef toen met vaste hand op de kist: H.C. de Jong, en het adres in Amsterdam.

2

In de Louiseschool werd het ongeacht de tijd van het jaar tegen het einde van de ochtend benauwd, bijna tastbaar drong de hitte de lokalen in. Solana schrok dan vanuit haar versuffing op van de bel en haastte zich, voorzichtig om niet over de tegelvloer uit te glijden, de gangen door en de straat op. Bij de kruising met de Gravenstraat boog ze niet altijd trouw rechts af naar het Maria-internaat. Een enkele keer werd ze de andere kant op getrokken, naar het Oranjeplein, een groene oase. Het gouverneurshuis stond er, wit en indrukwekkend. En vlak bij de rivier, die dezelfde bruine kleur vertoonde als het kustwater van Coronie, Fort Zeelandia. Ook hier knabbelde het water aan het land en aan het plumpe verdedigingswerk. Het was ooit toegangspoort tot de kolonie geweest, totdat er aan de noordkant van de stad plantages waren aangelegd en het van functie veranderde.

Ze ging op een bankje zitten en keek naar het water. Na een tijdje scheurde ze zich met moeite los, terug de Gravenstraat in. Ze liep langs de vrijwel altijd gesloten kathedraal, waarachter het rooms-katholieke ziekenhuis lag en

wat verderop de begraafplaats, een schaduwloos veld van rommelig aangelegde graven. Aangekomen bij het internaat, dompelde ze zich weer onder in de orde en regelmaat van de zusters franciscanessen van Roosendaal.

De soeurs waren bleke vrouwen. Ze droegen witte jurken en zwarte kappen, en spraken Nederlands met langgerekte klanken. Om halfzes, wanneer het nog donker was, luidden ze de ochtendbel en gingen de meisjes prevelend voor in gebed. Het verdere verloop van een schooldag kon Solana als het onzeverder opdreunen: halfzeven ontbijt (bijna zeventig borden en bekers op een tafel), om zeven uur begon school. Vlak na enen beklommen de meisjes weer de steile trap van het internaat. Wie laat was trof boven aan het trapgat het strenge gezicht van zuster-overste Ignatia voor een preek.

Ook de week kende een vast ritme. Vrijdag werd op de hand met een blok zeep de was gedaan. Solana genoot van het schrobben op het wasbord, de fysieke inspanning die zweetdruppeltjes op haar neus en bovenlip deed opwellen. Ze spon het wassen van kleding zo lang mogelijk uit, haar jurken werden eerder vaal dan die van haar klasgenoten. Op zaterdag konden de meisjes in de binnenstad een boodschap gaan doen onder begeleiding van hun 'tussenpersoon', tevens chaperonne. Voor Solana was dat een wat norse oudere zus van haar vader. Op twee passen afstand slenterde ze achter haar tante aan, dromend van Paradise.

De dag voordat Solana naar de stad ging, had ze met haar moeder voor de laatste keer de kerk bezocht. Het was de droge tijd, buiten was het nog fris, maar het zou in de middag broeierig worden. 'Solana, meisje, laat me je haren kammen!' schalde het die zondagochtend door het huis. Solana kwam met stropelige tegenzin naar beneden.

Vera kamde het dikke haar met trage halen en bond het

zorgvuldig vast. Vanaf het moment dat Solana's vader was weggegaan, waren zij en Solana een twee-eenheid geworden. 'Denk erom dat je het daar ook iedere dag uitkamt, ik ga er niet zijn om je te helpen.' Het klonk eerder plagerig dan vermanend.

Solana droeg sokken met ruches, die ze bij haar enkel omsloeg. En om haar moeder een plezier te doen haar mooiste schoenen, eigenlijk waren ze haar te klein geworden. 'Gaat het nog met die schoenen?' Vera kneep haar zachtjes in haar hand. 'Ja, nog net.' Ze zuchtte en trok haar dochter wat naar zich toe. Solana stemde haar voetstappen op die van haar moeder af, liet haar hakken tegelijk neerkomen en weer opveren. Vera had een klein tasje bij zich en droeg een wijdvallende jurk. Ze was zich bewust, leek het, van het gewicht van die dag, de voorlopig laatste uren die ze met Solana zou doorbrengen. En ze was trots: haar dochter zou de grote sprong maken.

'Vrouw Cummings, hoe gaat het?'

Vera groette de voorbijgangster met een knikje van haar hoofd.

Ze kwamen bij de kerk aan. Belangrijke gebeurtenissen in het leven van veel Coronianen vonden er plaats, een doop of belijdenis, een huwelijk of rouwdienst. Door de openstaande deuren was het donkere binnenste met de rijen banken te zien.

'Ik kom zo,' zei Vera. Ze gaf Solana een knipoog en liet haar in een van de banken plaatsnemen. Solana deed haar schoenen uit en wreef over haar pijnlijke tenen en hielen. Vera deelde psalmboeken uit en richtte het altaar in, handelingen waar Solana morgen, na haar vertrek, geen getuige meer van zou zijn. Ze keek om zich heen naar de gezichten van de kerkgangers. Ze waren bekend en toch voelde ze zich opeens alleen, verlangde ze hevig naar haar moeders

hand in de hare, haar geruststellende stem, het gelijkmatige geluid van haar hakken. De mensen begonnen te zingen, hoog en ijl, en één vrouw vlak bij haar strekte haar handen ten hemel. Vera stond naast de voorganger, hun schouders raakten elkaar. Hij nam haar keurend op en zij keek verleiden en geveleid terug.

Toen de dienst voorbij was, trok Solana haar schoenen weer aan. Ze knelden en op een van haar hielen had zich een blaar gevormd, een week en beurs stukje huid. Ze probeerde niet te hinken. ‘Zullen we gaan?’ vroeg Vera. Buiten was het licht oogverblindend. Vera liep met rechte rug. Ze kwamen langs het veldje waar Solana als kind had gespeeld, het hoge gras met ertussen de halmen suikerriet. De aanblik ervan stak haar. In een opwelling trok ze haar schoenen uit, als vroeger. Ze nam er een in elke hand en rende zonder iets te zeggen op blote voeten voor haar moeder uit naar huis.

Vera had eens verteld dat in diezelfde kerk granpa Riedewald haar grootmoeder, *granma* Alma, had ontmoet. Toen was het nog een klein gebouwtje van de parochie Maria Onbevlekt Ontvangen. Het was een belangrijk moment in Riedewalds leven geweest, kort daarop had hij de eigendoms-papieren van Paradise in handen gekregen.

Riedewald had zich gehaast. Hij wilde de Almachtige de zegen vragen voor de grond, maar was in de loop der jaren gaan twijfelen aan de reikwijdte van Zijn macht. Hij vroeg zich af of God grond kon helen die Hijzelf kapot had gemaakt.

Door de jaloezieën langs de zijwanden viel een gefilterd licht binnen. Twee rijen banken stonden in het gelid. Braaf, als onvoorwaardelijke volgelingen. Mensen stroomden toe: boeren, arbeiders, armoedzaaiers. Voor de ingang staken ze

hun bijbels onder de arm en streken hun kleren glad. Hij ging op de achterste rij zitten om niemand te storen. Voor hem deinde een veld van hoeden en petten. De hitte in de kerk maakte dat hij voelde hoe moe hij was. Hij vouwde zijn handen en verbaasde zich hoe ruw de palmen aanvoelden, hoe lang het duurde voordat schrammen van stekelige planten heelden.

De pater besteedde het altaar. Riedewalds blik gleed over de bank naast hem. Over een creoolse met karamelkleurige huid in een lange witte rok en een kort bijpassend jasje. Op haar hoofd droeg ze een doek, kunstig gevouwen in twee punten, als uitstekende hoorntjes. Ze glimlachte schichtig naar hem en keek verlegen weer naar het altaar.

De pater sprak over zon en regen, zaaien en oogsten. Gods zegen. Riedewalds ogen kleefden aan de glanzend witte rok van de vrouw. Hij dacht aan Paradise, de plantage waar hij was geboren. Voor het eerst was hij benieuwd naar de herkomst van die naam. Daarna dacht hij aan haar huid onder de rok. Hoe het zou zijn om haar benen te mogen strelen. Haar kuit te voelen. Haar enkel te omklemmen met zijn hand. Hoger en hoger klom Riedewalds hand langs het been. Plotseling zag hij nieuwe gewassen voor zich. Cassave, banaan en kokos. Hij schudde aan een kokosnoot, het melksap klotste. Op het altaar ging de pater voor in het gebed. Met zijn vinger streek Riedewald langs het lemmet van een kapmes. Hij liet het door de lucht zwaaien en kliefde de noot. Melk droop in zijn schoot. Hij brak de ruwe bast verder in tweeën. Gaf de vrouw de ene helft, verbaasd nam ze hem aan, de andere zette hij aan zijn mond. Met gulzige happen at hij van het zachte vruchtvlees.

Een week voor Pasen was er een pakketje gekomen, afzender: H.C. de Jong. Het had een bruin kartonnen omslag en was verstevigd met rood lint. Riedewald streek een paar